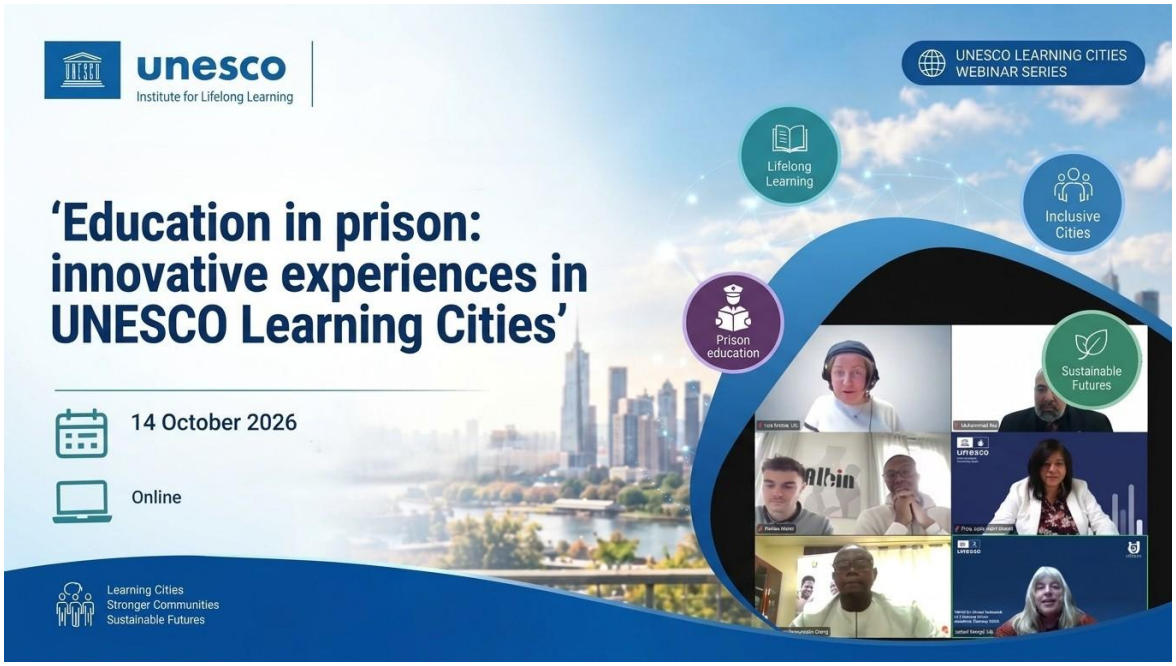
به نام خدا

گزارش وبینار «آموزش در زندان؛ تجربه‌های نوآورانه در شهرهای یادگیرنده یونسکو»

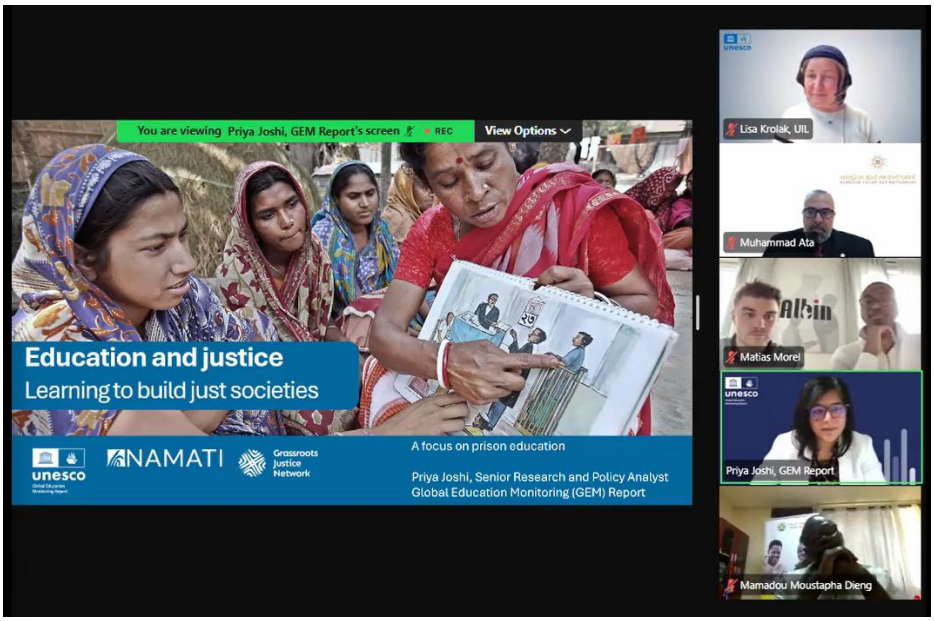
(۲۲ مهر ۱۴۰۵ – ۱۴ اکتبر ۲۰۲۶)

وبینار «آموزش در زندان؛ تجربه‌های نوآورانه در شهرهای یادگیرنده یونسکو» در روز چهارشنبه مورخ ۲۲ مهر ۱۴۰۵ (۱۴ اکتبر ۲۰۲۶)، به ابتکار مؤسسه یادگیری مادام‌العمر یونسکو (UIL) و در چارچوب مجموعه وبینارهای شبکه جهانی شهرهای یادگیرنده یونسکو (GNLC) با عنوان «گشودن ظرفیت‌های یادگیری مادام‌العمر» برگزار شد. این نشست با هدف بررسی تجربه‌های نوآورانه شهرهای یادگیرنده در زمینه فراهم‌سازی فرصت‌های یادگیری برای افراد زندانی، تبیین نقش آموزش در توسعه فردی و ارتقای مهارت‌های شغلی آنان و تسهیل بازپذیری اجتماعی و اقتصادی پس از آزادی برگزار شد. در این وبینار، *پریا جوشی* از تیم گزارش پایش جهانی آموزش یونسکو(GEM Report)، و نمایندگان شهرهای کلرمون‌فران در فرانسه، رأس‌الخیمه در امارات متحده عربی و داکار در سنگال، دیدگاه‌ها و تجربه‌های خود را ارائه کردند.

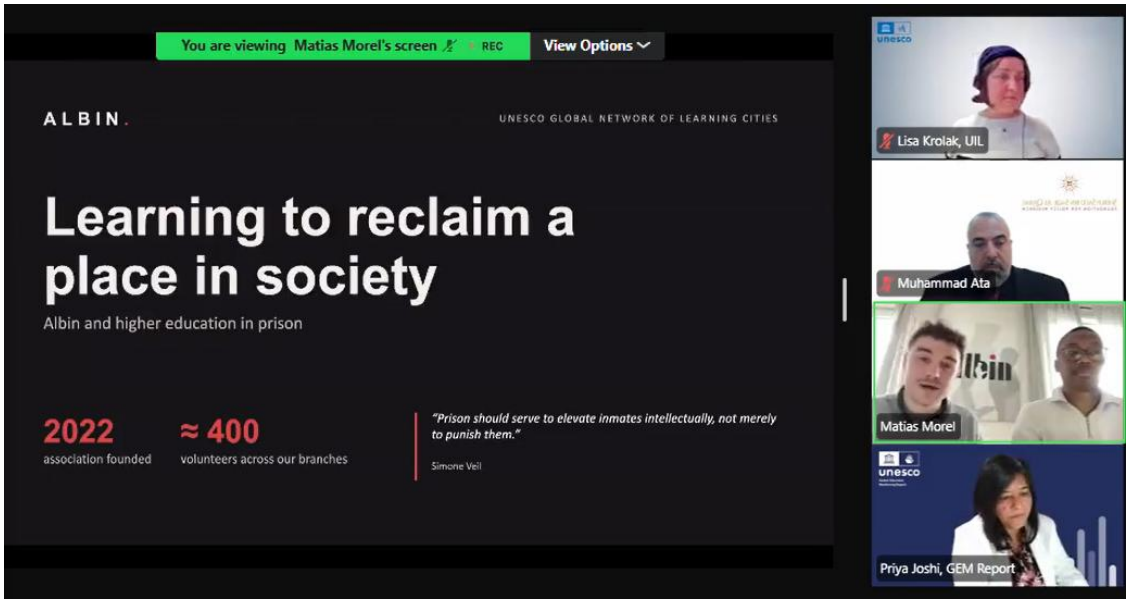
در آغاز نشست، *لیزا کرولاک*، رئیس کتابخانه مؤسسه یادگیری مادام‌العمر یونسکو و مدیر جلسه، با تأکید بر اهمیت دسترسی افراد زندانی به فرصت‌های آموزشی، بر ضرورت تحقق حق آموزش برای همه افراد، از جمله افرادی که دوران حبس خود را سپری می‌کنند، تأکید کرد. وی همچنین توضیح داد که این وبینار در چارچوب برنامه‌های شبکه جهانی شهرهای یادگیرنده یونسکو برای بررسی فرصت‌های یادگیری در سطح محلی برگزار می‌شود و هدف آن، معرفی تجربه‌های عملی و تبادل دانش میان شهرها در زمینه آموزش در زندان است.

در بخش نخست، *پریا جوشی* به ارائه یافته‌های گزارش «آموزش و عدالت» با تمرکز بر آموزش در زندان پرداخت. وی با اشاره به رویکرد یادگیری مادام‌العمر در این گزارش، بر نقش آموزش رسمی، غیررسمی و آزاد در تحقق عدالت و ایجاد جامعه‌ای عادلانه‌تر تأکید کرد. به گفته وی، آموزش می‌تواند در مراحل مختلف مسیر عدالت کیفری، از پیشگیری از جرم تا بازتوانی افراد و حمایت از بازگشت آنان به جامعه، نقش مؤثری ایفا کند. وی همچنین به شواهدی از کشورهای مختلف اشاره کرد که نشان می‌دهد مشارکت در برنامه‌های آموزشی و مهارت‌آموزی می‌تواند با کاهش احتمال تکرار جرم و افزایش فرصت‌های زندگی پس از آزادی همراه باشد.

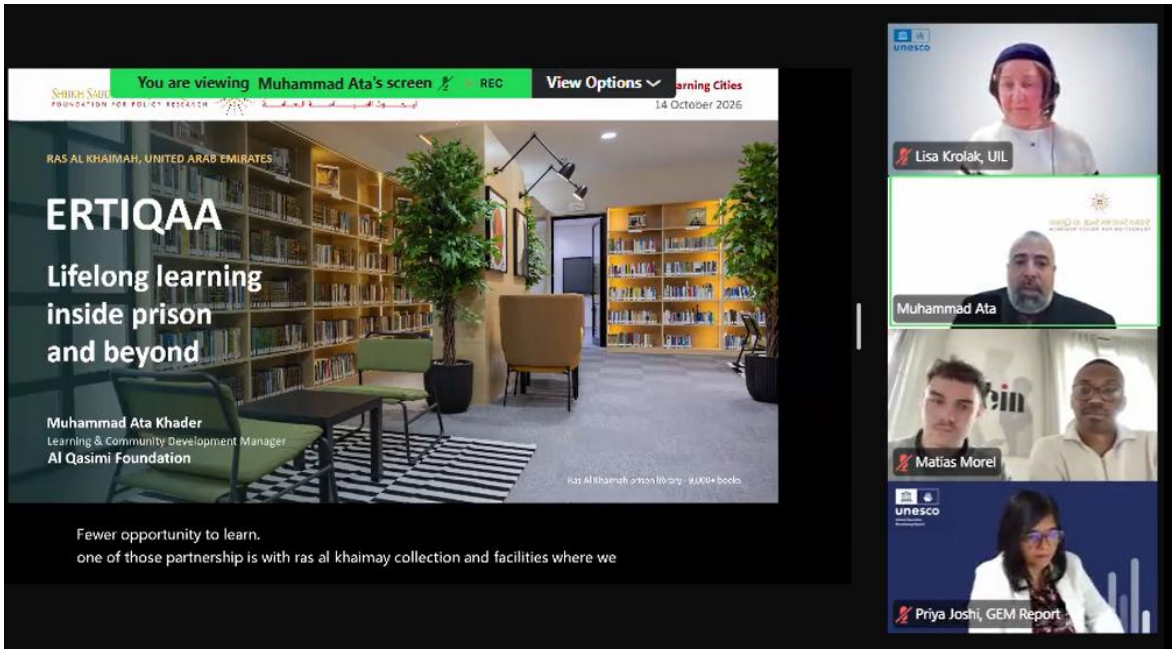
جوشی با اشاره به وجود بیش از ۱۱ میلیون زندانی در جهان در سال ۲۰۲۴، کمبود امکانات آموزشی، منابع مالی، مربیان واجد صلاحیت و زیرساخت‌های مناسب را از موانع اصلی تحقق حق آموزش در زندان‌ها برشمرد. وی خاطرنشان کرد که با وجود تدوین قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط در برخی کشورها، اجرای این مقررات همچنان با کاستی‌هایی مواجه است. وی در جمع‌بندی سخنان خود، بر ضرورت اولویت دادن به آموزش در پیشگیری از جرم و بازتوانی افراد، تقویت ظرفیت کارکنان نظام عدالت برای اتخاذ رویکردی انسان‌محور و توانمندسازی حقوقی جوامع به‌حاشیه‌رانده‌شده تأکید کرد. همچنین، ایجاد اعتماد و اصلاح فرهنگ سازمانی در نهادهای مرتبط با نظام عدالت را از عوامل مهم موفقیت برنامه‌های آموزشی دانست.

در ادامه، *ماتیاس مورل*، و *مایکل توما* از «انجمن آلبین» (Association Albin) در شهر یادگیرنده کلرمون‌فران فرانسه، تجربه این انجمن در فراهم‌سازی دسترسی افراد زندانی به آموزش‌عالی را تشریح کردند. این انجمن که در سال ۲۰۲۲ تأسیس شده است، با بهره‌گیری از همکاری دانشجویان، استادان دانشگاه و پژوهشگران داوطلب، در پی آن است که امکان ادامه تحصیلات دانشگاهی را برای افراد زندانی فراهم کند و از مسیر تحصیلی آنان در دوران حبس و پس از آزادی حمایت به عمل آورد. فعالیت‌های این انجمن در دو محور اصلی شامل برگزاری سخنرانی‌های علمی و ارائه حمایت آموزشی به دانشجویان زندانی دنبال می‌شود.

نمایندگان آلبین توضیح دادند که این انجمن در سال ۲۰۲۵ حدود ۳۰ سخنرانی علمی را در قالب مجموعه‌ای از برنامه‌های آموزشی در سه زندان منطقه برگزار کرده است. همچنین، در سال تحصیلی جاری، از ۱۰ زندانی مشغول به تحصیل در رشته‌هایی از جمله ادبیات، جامعه‌شناسی، مدیریت اقتصادی و اجتماعی و حقوق حمایت می‌کند. دو نفر از این دانشجویان نیز موفق شده‌اند سال نخست تحصیل در رشته جامعه‌شناسی را با موفقیت در دوران حبس به پایان برسانند. امضای نخستین توافق‌نامه همکاری ملی این انجمن با اداره زندان‌های فرانسه و وزارت آموزش‌عالی این کشور در ۲۷ اکتبر ۲۰۲۵، از دیگر دستاوردهای این تجربه بود. در عین حال، تأخیر در دریافت منابع درسی، محدودیت دسترسی به فناوری‌های دیجیتال، شرایط نامناسب مطالعه و کمبود مربیان در برخی رشته‌ها از جمله چالش‌های مطرح‌شده بود. نمایندگان این انجمن تأکید کردند که همکاری نزدیک میان زندان‌ها، دانشگاه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی و ایجاد روابط مبتنی بر اعتماد با مسئولان زندان، از عوامل ضروری برای توسعه این برنامه‌هاست.

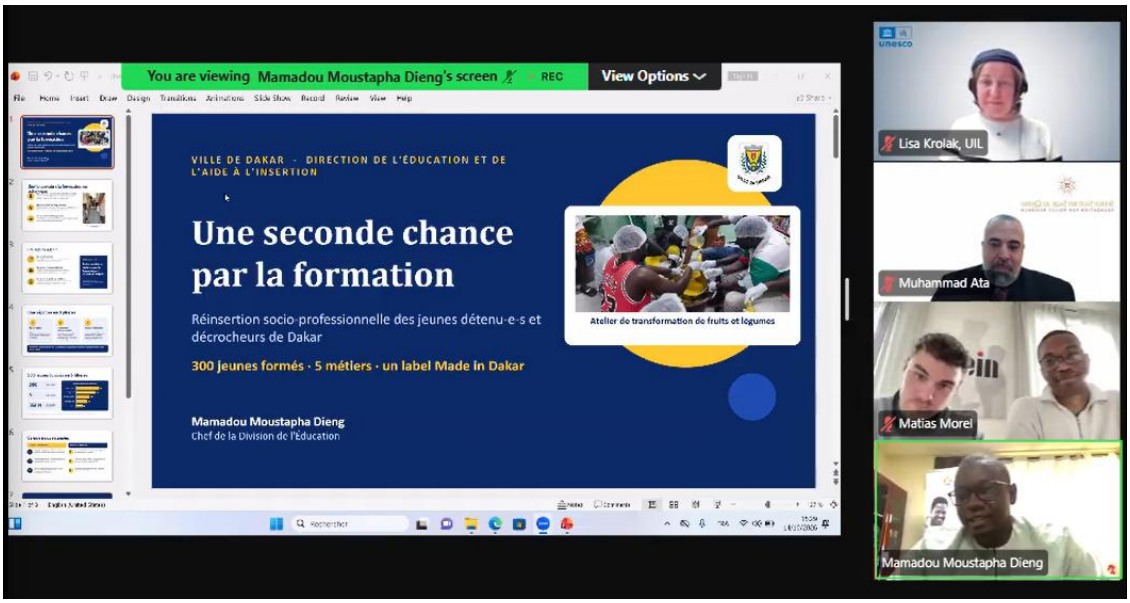
در بخش بعدی، محمد *عطا* از «بنیاد القاسمی» در شهر یادگیرنده رأس‌الخیمه امارات متحده عربی، برنامه «یادگیری مادام‌العمر در زندان و فراتر از آن: ارتقاء»*"Lifelong Learning Inside Prison and Beyond: ERTIQAA"* را معرفی کرد. بنیاد القاسمی که از سال ۲۰۰۹ در حوزه‌های آموزش، هنر، میراث و برنامه‌های اجتماعی فعالیت می‌کند، از سال ۲۰۱۱ با مراکز اصلاح و تربیت رأس‌الخیمه همکاری داشته است. این همکاری شامل ارائه آموزش و مهارت‌آموزی به زندانیان و فراهم‌سازی امکانات یادگیری، از جمله کتابخانه‌ای با بیش از ۹ هزار جلد کتاب، بوده است. به گفته وی، این بنیاد با هدف ایجاد پیوستگی میان فعالیت‌های آموزشی پراکنده و ارزیابی بهتر نتایج آن‌ها پس از آزادی، در سال ۲۰۲۵ بررسی نیازهای آموزشی زندانیان را آغاز کرد و سطح مهارت‌های آنان را در زبان عربی، انگلیسی و ریاضیات مورد ارزیابی قرار داد.

برنامه ارتقاء با هدف ایجاد یک مسیر یادگیری پیوسته طراحی شده است که پنج مرحله را دربرمی‌گیرد: آموزش پایه در زمینه زبان عربی، انگلیسی و ریاضیات؛ فعالیت‌های کتاب‌محور، باشگاه‌های یادگیری و کارگاه‌های خلاقانه؛ حمایت از سلامت روان و بهزیستی؛ آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کسب گواهی‌نامه‌های معتبر؛ و در نهایت، آمادگی برای اشتغال و ارتباط با خدمات اجتماعی پس از آزادی. در مرحله آزمایشی این برنامه در سال ۲۰۲۶، ۴۱ نفر برای مشارکت اعلام آمادگی کردند. همچنین، آموزش‌های عملی در حوزه‌هایی مانند برق و تعمیرات خانگی و فرصت‌هایی برای ادامه مهارت‌آموزی پس از آزادی فراهم شد. نتایج اولیه ارزیابی‌ها نیز حاکی از بهبود عملکرد شرکت‌کنندگان در زبان عربی، ریاضیات و انگلیسی بود. نماینده رأس‌الخیمه تأکید کرد که تفاوت سطح اولیه یادگیرندگان، محدودیت‌های دسترسی و تغییر برنامه‌های زندان و ضرورت هماهنگی با نهادهای بیرون از زندان پس از آزادی، از چالش‌های اجرای این برنامه هستند. وی همچنین از برنامه‌ریزی برای گسترش آموزش‌های پایه و فنی‌وحرفه‌ای و تقویت پیگیری وضعیت آموزشی و اشتغال افراد پس از آزادی در سال ۲۰۲۷ خبر داد.

در ادامه، *مامادو مصطفی دینگ*، رئیس بخش آموزش شهرداری داکار در سنگال و نماینده این شهر در شبکه جهانی شهرهای یادگیرنده یونسکو، تجربه این شهر در زمینه آموزش‌های مهارتی و تسهیل اشتغال زندانیان را ارائه کرد. این برنامه با هدف کاهش تکرار جرم از طریق آموزش و فراهم‌سازی فرصت‌های اشتغال طراحی شده و به‌ویژه جوانان ۱۸ تا ۳۰ سال را در مراکز نگهداری و اصلاح و تربیت هدف قرار داده است. وی با اشاره به دشواری دسترسی افراد آزادشده به بازار کار و بی‌اعتمادی اجتماعی نسبت به آنان، تأکید کرد که فراهم‌سازی فرصت‌های اشتغال پایدار می‌تواند به بازگشت آنان به جامعه و کاهش احتمال ارتکاب مجدد جرم کمک کند.

برنامه آموزشی داکار در سه مرحله آموزش، تولید و بازاریابی اجرا شده است. دوره‌های آموزشی در پنج حوزه شامل فرآوری میوه و سبزیجات، تولید محصولات غذایی، تدوین ویدئو، طراحی گرافیک و فعالیت‌های مرتبط با بسته‌بندی و معرفی محصولات برگزار شده‌اند. این برنامه با همکاری یک مؤسسه تخصصی آموزش صنایع غذایی و با نظارت نزدیک مربیان اجرا شده است. به گفته نماینده داکار، مشارکت فعال فراگیران و نتایج ارزیابی برنامه، از جمله کاهش قابل توجه تکرار جرم در میان افراد آموزش‌دیده، از دستاوردهای آن بوده است. همچنین، شهرداری داکار محصولات تولیدشده در جریان آموزش را خریداری کرده و از آن‌ها در فعالیت‌های اجتماعی و خیریه خود استفاده کرده است؛ اقدامی که زمینه‌ای عملی برای عرضه محصولات و کسب تجربه تولید و بازاریابی فراهم می‌کند.

دینگ در ادامه، سطح پایین سواد برخی از شرکت‌کنندگان و محدودیت منابع مالی را از چالش‌های اصلی برنامه برشمرد و بر ضرورت گنجاندن آموزش خواندن، نوشتن و حساب در کنار دوره‌های مهارتی تأکید کرد. وی همچنین با اشاره به مسئولیت مشترک دولت و شهرداری در زمینه زندان‌ها، خواستار تقویت حمایت و همکاری میان این نهادها شد. از برنامه‌های آینده این شهر می‌توان به ازسرگیری و گسترش دوره‌های آموزشی، توسعه حوزه‌های مهارت‌آموزی و فراهم‌سازی امکان ادامه تحصیل برای کودکان و نوجوانان محبوس اشاره کرد.

در بخش پرسش و پاسخ، موضوعاتی همچون اهمیت سوادآموزی در زندان، تفاوت آموزش در محیط زندان با آموزش خارج از آن، نقش فعالیت‌های فرهنگی و هنری و چالش‌های تأمین حمایت مالی و جلب مشارکت مسئولان شهری مطرح شد. *لیزا کرولاک* با اشاره به پایین‌تر بودن سطح سواد و تحصیلات در میان بسیاری از جمعیت‌های زندانی نسبت به جمعیت عمومی، بر ضرورت فراهم‌سازی فرصت‌های سوادآموزی تأکید کرد. نماینده رأس‌الخیمه نیز توضیح داد که در برنامه «ارتقاء»، فعالیت‌های هنری و نقاشی برای تقویت خودابرازی، اعتمادبه‌نفس و بهزیستی شرکت‌کنندگان به کار گرفته شده و آثار برخی از آنان در جشنواره هنر رأس‌الخیمه به نمایش درآمده است. در پاسخ به پرسشی درباره جلب حمایت مسئولان شهری، نمایندگان رأس‌الخیمه و کلرمون‌فران به نقش حمایت دولت و شهرداری و نیز تأثیر تغییرات سیاسی و مدیریتی بر استمرار برنامه‌ها اشاره کردند.

در پایان، *ایزابل کمپف*، مدیر مؤسسه یادگیری مادام‌العمر یونسکو، با قدردانی از ارائه‌دهندگان و شرکت‌کنندگان، بر اهمیت تجربه‌های معرفی‌شده در تحقق حق آموزش در محیط زندان تأکید کرد. وی خاطرنشان کرد که افراد زندانی نیز باید از حقوق اساسی خود، از جمله حق دسترسی به آموزش، برخوردار باشند و تبادل تجربه‌ها و گسترش نمونه‌های موفق می‌تواند به توسعه فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای همه افراد کمک کند. همچنین، از علاقه‌مندان برای شرکت در وبینار بعدی این مجموعه با موضوع «توسعه یادگیری مادام‌العمر در آفریقا؛ مشارکت‌های منطقه‌ای برای شهرهای یادگیرنده» که در ۱۸ نوامبر ۲۰۲۶ (۲۷ آبان ۱۴۰۵) برگزار خواهد شد، دعوت به عمل آمد.

در مجموع، مباحث مطرح‌شده در این وبینار نشان داد که آموزش در زندان می‌تواند نقشی مؤثر در توسعه فردی، ارتقای مهارت‌های پایه و حرفه‌ای، کاهش احتمال تکرار جرم و تسهیل بازپذیری اجتماعی و اقتصادی افراد پس از آزادی داشته باشد. تجربه شهرهای ارائه‌شده بیانگر آن بود که تحقق این اهداف مستلزم طراحی مسیرهای آموزشی متناسب با نیازهای یادگیرندگان، پیوند آموزش با فرصت‌های واقعی اشتغال و ادامه تحصیل، توجه به سلامت روان و فعالیت‌های فرهنگی و هنری و تقویت همکاری میان نهادهای دولتی، مدیریت شهری، مراکز اصلاح و تربیت، دانشگاه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی است. همچنین، توجه به سوادآموزی، استمرار حمایت‌ها پس از آزادی و ارزیابی نتایج بلندمدت برنامه‌ها از عوامل مهم در توسعه و بهبود این اقدامات به شمار می‌رود.

برای مشاهده ویدئوی کامل وبینار، اینجا کلیک کنید.

تهیه و تنظیم: کمیسیون ملی یونسکو در ایران